

Smilkové Hamlet: rodina v osidlech šílenství a moci

29.5.2009 11:22:13 / Andrea Sedláčková www.rozrazilonline.cz

Shake'n'speare – odvážný projekt, s nímž dramaturgie Slezského divadla Opava vstoupila do této sezony, se blíží ke svému závěru. Očekávání vložená do koncepce projektu se ovšem v případě předchozích tří inscenací (*Jak se vám líbí*, *Romeo a Julie* a *Veselé paničky windsorské*) nenaplnila a výsledná jevištní díla spíše než vysokou uměleckou úroveň oplývala aspekty pramenícími z prvoplánovosti, a to nejenom ve vztahu k režii. Z dosavadního průměru vybočuje až čtvrtá inscenace, *Hamlet* v pojetí **Oxany Smilkové**.

Rukopis režisérky, jejíž jméno je proslaveno nejenom ve spojitosti s českým, ale i evropským kontextem (vytvořila mj. inscenace: *Oidipus* /1989/ – moskevské Divadlo mimiky a pohybu; Ve Slezském divadle byla v sezoně 2006/07 uvedena prozatím poslední Smilkové inscenace, filozofické dílo Erica Emmanuela Schmitta – *Hotel mezi dvěma světy*).

Hamlet ve Slezském divadle získal podtitul *Scény ze života královské rodiny*. Režisérka se rozhodla nahlédnout na formování společnosti a interpersonálních postojů prostřednictvím niterných vztahů, které získávají svůj tvar v nejdůvěrnější lidské komunitě – v rodině. Tato skutečnost se výrazným způsobem projevila již v přípravné fázi inscenace, v úpravě dramatického textu. Oxana Smilková s **Blankou Fišerovou**, jejíž jméno je uvedeno rovněž pod složkou dramaturgie, se uchýlily k výrazným škrtnům. Ve výsledku byly ponechány pouze ústřední postavy (v jevištním zpracování se neobjevují dvořané ani důstojníci, výjimku představují herci a hrobníci). Pomocí zvoleného postupu bylo dosaženo zpřesnění významových, resp. tematických rovin. *Hamlet*, jehož ztvárnil **Michal Stalmach**, představuje v pojetí Smilkové alter ego svého otce (obraz na hradbách). Režisérka takto zdůraznila intimitu rodinných konstelací, těsnou vazbu panující mezi otcem a synem. Podtrhla motivaci, která vedla Hamleta v odhodlání, v touze nastavit vrahovi dánského krále zrcadlo, v němž by spatřil chlípnost a vypočítavost svého jednání.

Rodina jakožto uzavřené společenství lidí se odráží také ve scénografické koncepci (**Jan Dušek**). Půlkruhová kovová konstrukce globu člení vertikálně prostor do dvou sfér, přičemž jeho horní část evokuje hradní cimbuří, loď (obraz odjezdu Laerta) či jeviště. V obrazivosti by půlkruh mohl pokračovat směrem do hlediště, čímž by Smilková ve fantazii diváků vyvolala představy symbolu kruhu, a s tím spojené uzavřenosti jeviště a hlediště v kompaktní celek, úzkou komunitu (opětovně by došlo ke zdůraznění intimity). V rovině

horizontální Dušek scénu rozčlenil do tří segmentů. Imaginární vodu na forbině scénograf vytvořil pomocí dlouhých pruhů igelitu. Do umělé složky vstupují jednotliví členové dánského dvora, v těch místech, v nichž Gertruda (**Hana Vaňková**) s Claudiem (**Jakub Stránský**) spatřují opojení a vášeň, nalézá Ofélie (**Sabina Muchová**) smrt. Polarita mezi životem a smrtí na sebe přebírá další rozměr v obraze s hrobníky. Prostor hřbitova je od ostatního světa oddělen vodní stěnou (zadní část jeviště). Dominantní prvek fantaskních kostýmů (Oxana Smilková a **Jevgenij Kulikov**) tvoří rovněž igelit. Šeest spjatý s tímto materiálem je znásoben díky pohybu, vyznačujícího se alogičností postav. Ty se otáčí nejenom v rámci své osy, ale také jevištního prostoru (úvodní i závěrečný obraz souboje). Pohyb vyvolávající zdání neklidu, beznaděje, je zároveň stylizován do topornosti loutek, evokuje bytosti neschopné uplatnit svobodnou vůli. Zvolenými postupy Smilková narušila zdání iluzivnosti (šustot igelitu), nadto metaforicky podtrhla nemožnost vymanit se z vlivu mocných.

Prvky scénografie a choreografie dopomáhají režisérce vytvořit inscenaci, v níž do popředí vystupuje zoufalství, přerůstající do šílenství. Šílenství je všudypřítomné, třebaže na sebe nepřebírá explicitní podobu. Je ukryto ve vodě tvořené igelitem, v níž se milostným hrátkám oddává královský pár, v jednání hrobníků-outsiderů, jež společnost vyvrhla ze svého středu, aby za dlouhých deštivých nocí vláčeli své nářadí na hřbitovy. Voda představuje jeden z primárních symbolů šílenství. Zatímco Ofélie nachází smrt ve vlnách igelitu, dešť se na jeviště snáší v obraze scény hrobníků. Nejedná se pouze o ilustraci atmosféry, ale především o předzvěst tragédie.

Stalmachův Hamlet důstojně odkrývá své nitro, v němž se nezračí šílenství, jen zodpovědnost a povinnost vůči mrtvému otci odhalit viníka zločinu, který byl spáchán na jeho nejbližším. Naproti tomu pomatenosti podléhá nejen Ofélie, ale také Gertruda. Hana Vaňková vykreslila královnu jako ženu submisivní, zcela ve vlivu panovnickovy vůle. Když se v okamžiku Poloniovy smrti vrhá na zem a zoufale se snaží drhnout podlahu, ztrácí poslední důstojnost hodné královny. I ona je pouhou částí v soukolí moci, již třímá v ruce Claudius. Stránského herecký projev ovšem postrádá aspekty dominance i přesvědčení o vlastních schopnostech. Král v jeho pojetí je zmatený muž, který snad ani netoužil stát se hlavou země. O to více divák hledá motivaci jeho bratrovražedného jednání.

Slezské divadlo Opava – William Shakespeare: Hamlet (scény ze života královské rodiny). Překlad Jiří Josek, úprava Blanka Fišerová, Oxana Smilková j. h., režie, choreografie, výběr hudby Oxana Smilková j. h., scéna Jan Dušek j. h., kostýmy Oxana Smilková j. h., Jevgenij Kulikov j. h., světelný design Jevgenij Kulikov j. h., šerm Libor Olšan j. h., dramaturgie Blanka Fišerová. Premiéra 8. 3. 2009.